

MILLİYET 29 EKİM 1970

DÜŞÜNENLERİN DÜŞÜNCELERİ

İngiliz Hariciye Nazırı Gürzon, İstanbul'daki temsilcisine "Sultanın saltanatından ayrılmaması için bütün kuvvetinizle tesir ediniz" diye talimat gönderiyor, "İngilizler, hakiki manasıyla bir Kemalist hükümetinin iktidara gelmesine müsaade edemeyecektir" diyordu. Yeni açıklanan belgeler Padişahın da Kemalistleri "Bolşevik" olarak vasıflandırdığını göstermektedir... Cumhuriyet, bütün bu direnişleri aşarak gerçekleştirilen, Türkiye'nin bir ilerleme ve değişme hamlesidir...

Cumhuriyet 47 yaşında

SON 200 yıllık tarihimizde Türk milletinin karşılaştığı güçlüklerin, çeşitli problemlerin ve bunları çözmek uğrunda harcanan binbir çaba ve fedakarlıkların mutlu sonucu ve büyük bir başarı hamlesi 29 ekim 1923'te Cumhuriyet'in ilanı hareketidir. Doğu Orta Çağ'dan ve iskolastigiden kurtulmak, müsbet ve ileri batı uygarlığına ve düşünce yapısına, eşit hak ve şartlarla girmek, ortak olmak teşebbüs ve savaşı, Cumhuriyet ile ilk amacına ulaşmış sayılabilir. Tanzimat ve Meşrutiyet devirleri boyunca bu Orta Çağ düşünüş, usul ve geleneklerinden sıyrılmak, kurtulma çabaları daima yarıda kalmış, bir özlem halinde Türk ilerici ve aydın kitlelerini saran, hasreti günden güne daha fazla duyulan çağdaş uygarlık şartları ve imkanları bir türlü elde edilememiştir.

YAZAN:

Prof. Dr. Tayyib GÖKBİLGİN

İstanbul Üniversitesi öğretim üyesi

Zaman zaman beliren ümitler çabucak sönmekte, birbirini kovalayan hayaller ve hayal kırıklıkları sürüp gitmekte idi. Son haile, Birinci Dünya Savaşını izleyen mütareke devresinin yüreklere çarpıntı, gönüllere eziklik ve burukluk veren manzarası oldu. Derken, Milli Mücadelenin bütün ıstıraplı ve endişeli çehrelere ümit veren ateşli günleri belirdi. Erzurum'da yayınlanan Albayrak, Sivas'ta çıkan İrade-i Milliye, Mücadele-i Milliye gazetelerinin heyecanlı yazıları, Mustafa Kemal'in imzasını taşıyan ve kurtuluş ilkelerini kapsayan ateşli beyannameleri yeni bir ruhun, yepyeni bir hakikatin, özgürlük ve bağımsızlık parolasının sır ve hikmetini ortaya koymakta, her tarafa emsalsiz bir vatanperverlik aşkını, heyecanını ve geniş bir güven havası yaymakta idi.

GÜRZON: "PADİŞAH TAHTI BIRAKMASIN"

Kurtuluş Savaşı böyle bir atmosferde cereyan etti, vatan bin bir badireden aşılarak selamete kavuşturuldu, bundan sonra da bir Türkiye davası ortaya kondu. Bu dava bir menfaat ve siyaset pazarlığında değil, inanç, ahlak, ilim ve medeniyet yörüngesinde ve devrim doğrultusunda yürütülecekti. Bunun ilk şartı ise, 22 temmuz 1922’de İstanbul’daki işgal ordularının bir temsilcisi olan de Robeck’in bir raporunda, “Bir hayatiyet göstermemekte, kayıtsız ya da kurnazca hareket etmekte” olan “nasyonalist bir hükümet iktidara geldiği takdirde saltanattan feragat edeceği hususunda çok açık konuşan” Padişahın ve saltanatın kaldırılarak, Türk milletinin başına dert olmaktan kurtarılması olacaktı. Kaldı ki, bu Padişah ve halifeye emperyalist bir devlet arka çıkıyordu. İngiliz Hariciye Nazırı Lord Gürzon, İstanbul’daki temsilcisi de Robeck’e 16 ekim’de “Sultanın saltanatından ayrılmaması için bütün kuvvetinizle tesir ediniz” diye talimat gönderiyor, dört gün sonra ise, “İngilizler hakiki manasiyle bir Kemalist hükümetinin iktidara gelmesine müsaade edemeyecektir” diye, hükümetinin görüşünde ısrar ediyordu.

SULTAN, KEMALİSTLERE “BOLŞEVİK” DİYOR

Sayın Profesör Jaschke’nin “İngiliz belgelerine göre Milli Mücadele adıyla yayınladığı son eserinde verilen şu ilginç rapor, Cumhuriyet tarihine, Cumhuriyet’in kabulü ve ilanı olayına geniş ölçüde ışık tutacak niteliktedir:

“Ertesi günü (6 kasım 1922) Padişah Rumbold’e derdini şöyle yandı: Sultan beni Mr. Riyan ile yalnız görünce, özel kabullerine has şahsi hususiyetlerini tamamen ortaya koydu. Bolşevik olarak vasıflandırdığı Kemalistlerin içinde buldukları durumu yeniden gözden geçirdi. Onların bir çeşit silahsız hükümet darbesi yaparak, hükümeti devirdiklerini anlattı, Kemalistlere muhalefet eden ve müslüman olmıyan tab’asının kötü durumundan bahsetti. Bütün bu halkın himayesini bize bırakmak mecburiyetinde olduğunu söyledi. Uzun uzadıya hilafet konusunu ele aldı. Oradaki (Ankara’da) insanların sadece kendisinin memleketindeki geçici nüfuzunu değil, aynı zamanda Türkiye dışındaki bütün müslümanların haklarını ayakları altına aldıklarını söyledi. Kendisinin Türkiye tahtından vazgeçmesini temin etmek için her türlü çareyi araştırdıklarını, böyle bir hareketi düşündüğü zamanlar (1919 - 1920) olduğunu, fakat şimdi böyle bir vazifenin bırakılmasının düşünülemediğini, yakın bir tehlikenin tahttan feragati mazur gösterebileceğini, ama bunun dışında ehliyetli bir halef olmadan makamını bırakmayacağını, vazifelerini bir Meclis lehine asla terketmeyeceğini söyledi. Daha sonra mütteliklerin bu meseledeki vaziyetleri üzerinde uzun boylu konuştu. Kemalist darbe görünüşte milletlerarası bir iştir. Ama gerçekte ise müttelikleri büyük ölçüde ilgilendirir. Ortada iki mesele var: Birincisi, müttelikler Ankara Hükümetinin meşruluğunu tanıyacaklar mı? İkincisi, barışın neticelenmesine kadar Ankara Hükümetinin İstanbul’a ait iddialarını kabule yanaşacaklar mı? Kemalistlerin azınlıkta oldukları üzerinde ısrarla durdu...”

“MİLLİ HAKİMİYET”

İşte sade bu sözler bile saltanatın ne kadar boş ve anlamsız bir müessese olduğunu ispatlamaya yetiyordu. Birinci Büyük Millet Meclisi’nin bütün faaliyeti süresince şahsi

hakimiyet sistemine karşı duyduğu hassasiyet, bunun bir belirtisi sayılabilirdi. Keyfilikten, şahsılıktan uzak halkçı milli bünye, millet realitesi müşterek eserin en güçlü dayanağı olmalı idi. Mustafa Kemal'in Cumhuriyetin ilanı senesinde, "Türkiye devletinde ve Türkiye devletini kuran Türkiye halkında tacidar yoktur ve olmayacaktır... Bütün cihan bilmelidir ki, artık bu devletin ve milletin başında hiçbir makam yoktur. Yalnız tek bir kuvvet vardır. O da milli hakimiyettir, bu ise milletin kalbi, vicdanı ve varlığıdır" demesi bu yüzdendi. Bir sene sonra da Cumhuriyet rejiminin tamamen benimsenmesi üzerine söyledikleri de tamamen gerçeğe uygundu:

"Türk milletinin tabiat ve şiarına en mutabık olan idare, Cumhuriyet idaresidir. Bir senelik hayat bu gerçeği bütün vuzuhu ile isbat etmiştir. Türk milleti, hakimiyetini en şümulü surette tecelli ettiren yeni idareye kavuşuncaya kadar daima mevcut siyasi müesseselere yabancı kalmıştır. Bunda ne kadar haklı olduğunu anlamamış kimse yoktur, zannederim. Çünkü mazinin müesseseleri başından sonuna kadar milletin başında yumruk tutan bir sürü müstebitler kadrosundan başka bir şey değildir."

ATA ve DEMOKRASİ

Daha sonraları O'nun bu konudaki düşüncelerini kendi el yazılarından takip edebiliyoruz: (Prof. Afet İnan - Atatürk'ten yazdıklarım, Ankara 1969). "Demokrasinin bütün manasiyle ideali milletin heyeti umumiyesinin aynı zamanda, idare eden vaziyette bulunabilmesini, hiç olmazsa devletin son iradesini yalnız milletin ifade ve izhar etmesini ister... Demokrasi prensibinin en asli ve mantıki tatbikini temin eden hükümet şekli Cumhuriyettir." Bu rejim değişikliği elbette köklü ve bir anlam taşıyan önemli bir devrim hareketi idi. Cumhuriyet idaresi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin kuruluşunda hatta Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri örgütlerinin kuruluş felsefesinde hakim olan prensiplere, hak ve kuvvet ilkelerine dayanıyordu. İnsanlık tarihinde ötedenberi ideal bir yönetin şekli olarak bilinen ve uğrunda ihtilaller, kanlı savaşlar yapılan Büyük Fransız Devrim hareketinde, Amerika'da çok eskidenberi toplumda geçerli bir hale getirilen insanın doğal hakları düsturuna uygundu. Milli siyaset bu rejim içinde en iyi bir şekilde izlenebilirdi. Devletler camiasında şerefli, haysiyetli bir yer işgal etmek ve bağımsızlığına kesin olarak ve titizlikle riayet ettirmek, Cumhuriyetin faziletlerinden biriydi.

Osmanlı İmparatorluğunun enkazı üzerinde o zamandanberi Orta Doğu'da vücut bulan, evvela sömürge veya manda şeklinde idare edilen, daha sonraları bağımsızlıklarına kavuşan devletlerde devamlı huzursuzlukların, karışıklıkların, insan hakları ilkesini en iyi bir biçimde gerçekleştirdiği muhakkak olan demokratik bir Cumhuriyet idaresine kavuşamamaları, ya da çeşitli sebep ve faktörlerin etkisiyle uygulayamadıkları yüzünden olduğu görülünce, Atatürk'ün liderliğinde 1923'te kabul edilen Türk Cumhuriyet idaresinin, bu köklü devrim hareketinin anlamı ve önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Bu suretle Türk toplum hayatından bütün gerilik unsur ve vasıtalarını söküp atmak, devrimlere köklü bir nitelik kazandırmak, batı uygarlığını ve metodlarını, yeni çağ Avrupa'sının tekniğini ve milletlerarası yaşayış usulünü, her türlü engellerden

arınmış bir şekilde, bir seri devrim hareketleriyle Türk toplumuna yerleştirmek, hülasa Türk milletine gerçek kurtuluş yolunu açmak imkanı kazanılmış oluyordu.

MİLLİ KARAKTER ve DÜNYA İŞBİRLİĞİ

Hiç şüphe yok ki, temelinde fazilet, akıl ve ilim bulunan Cumhuriyet rejimi, Atatürk devrimlerine ilham kaynağı olmuş ve bunlarla bir bütün olarak Türk milletinin ayrılmaz, parçalanmaz, koparılmaz farik bir vasfı haline gelmiştir. Ancak bu rejimde, Batı uygarlığında cari olan prensipleri gerçek anlamlarıyla eksiksiz bir şekilde hakim kılmak gerekmektedir. Her şeyden önce ilim ve ihtisasa saygı göstermek, resmi ve özel bütün kuruluşlarda, çağımızda her yerde tatbik edilen ilim, zihniyet ve anlayışını, dar görüşlere, köhne usul ve alışkanlıklara yer vermeyecek surette yerleştirmek zorundayız. Yapıcı ruh, bütün noksanların düzeltilmesinde, her iyi, doğru ve ilmi görüşü tereddütsüz uygulamakta birinci amil olmalıdır. Peşin hükümlerle sakim usullerden tamamen vazgeçmek, ileri çağdaş toplumlara ayak uydurmak ilk amaçlarımız arasında bulunmalıdır.

Bugün Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler Topluluğu, Asya Afrika Milletleri Birliği gibi kavramlarda ifadesini bulan, insanları ve milletleri birbirleriyle daha sıkı bir iş, menfaat ve ülkü birliği içinde yaşamaya sevk eden bir devirde bulunduğumuza göre, milli egemenliğimiz üzerinde hassas olmak, milli karakterimize tamamen bağlı kalmak ve bunu daha da geliştirmekle beraber, çevremize ve üyesi olduğumuz medeni camiaya daha çok yaklaşmak, onlarla birlikte ilmin ve medeniyetin ilerlemesinde, insanlığın refah ve yükselmesinde daha sıkı bir işbirliği zihniyeti içinde yaşamamızın şart olduğunu ve bu hususun sağlanmasının da aynı zamanda yurdun ve milletin gerçek menfaatine ve selametine hizmet edeceğini daima gözönünde bulundurmak gerekir.

SOSYAL ADALETLE...

Yurdumuzun iyice gelişmiş ve zengin bir memleket olabilmesinin, devletimizin tarihte asırlar boyunca elinde tuttuğu büyük ve kudretli devlet vasfını tekrar kazanabilmesinin, bir yandan bütün millet fertlerinin durmadan çalışması, fakat metodu ve verimli çalışması, devlet ve hükümet mekanizmasının ise düzgün, adil, her türlü baskıdan, iltimas ve yolsuzluklardan tamamen uzak bir ruh ve tempoda işlemesi, toplum hayatında zümreler ve sınıflar arasında sosyal adaleti gerçekleştirmesi ile genel hayatı ve geçim standardını mütemadiyen yükselterek Batı dünyası milletlerindeki, hatta bir kısım komşu toplumlardaki se

